

ÖNKÉNTES MUNKA

Útmutató az természetvédelmi
munka önkéntesekkel történő
megvalósításához

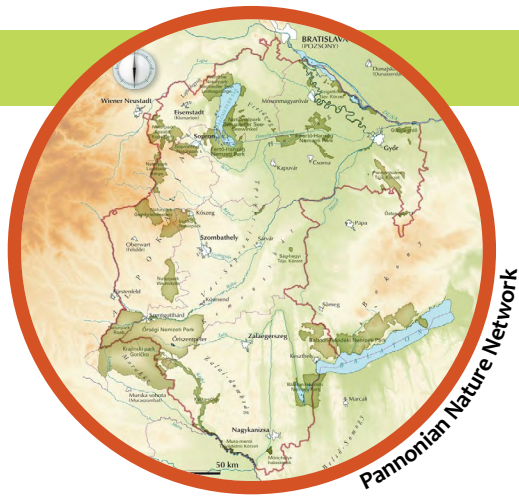

Interreg
Austria-Hungary

European Union – European Regional Development Fund

PaNaNet+

Pannonian Nature Network

Ausztria és Magyarország Nyugat-Pannon régiójában található közös természeti örökséget Európában is egyedülálló sokszínűség jellemzi, amely a domborzati és éghajlati viszonyoknak köszönhetően egész évben megtapasztható.

A PaNaNet - a Nyugat-Pannon régióban 4 nemzeti parkot, 8 natúrparkot és 2 tájvédelmi körzetet magában foglaló, határokon átnyúló projekt - 2008 óta elkötelezett és tapasztalt partnerek erős hálózatát hozta létre.

A végrehajtott intézkedések nagy része elősegíti ezen egyedülálló bilaterális természeti tér jobb megismerését és átélését.

PaNaNet önkéntes napok

Hogyan lehetne jobban összeegyeztetni a természet nyújtotta élményeket, az értékes élőhelyek megőrzését és a tudatosság növelését, mint a PaNaNet régió védett területein tartott önkéntes napok keretében?

2018 és 2021 között közel 50 önkéntes akciót hajtottak végre, ahol: metszést, kaszálást, ültetést és gondozást végeztek - mindig azzal a céllal, hogy megőrizzék az egyedülálló kultúrtájukat, és a résztvevők minden korosztálya megismerje a természeti összefüggéseket, valamint a védett állat- és növényfajokat. A megvalósított intézkedések éppoly változatosak voltak, mint maga a táj.

Az útmutatóról

Ez a projekt korábbi tapasztalatait magába foglaló útmutató tippeket ad arra vonatkozóan, hogy mely tevékenységek alkalmasak egy önkéntes napra, valamint hogy hogyan kell azokat megtervezni, népszerűsíteni és végrehajtani.

A PaNaNet régió védett területei számos olyan élőhellyel rendelkeznek, amelyeket érdemes megvédeni és fenntartani. Száraz és félszáraz gyepek, nedves rétek, gyümölcsösök, szikes tavak, lápok és természetközeli erdők - ezek Európa legfajgazdagabb tájegységei közé tartoznak.

E különleges élőhelyek némelyikét az évszázados emberi művelés, kaszálás és legeltetés formálta. Ez a használati forma lehetővé tette a változatos társulások kialakulását, és ez csak folyamatos gazdálkodással tartható fenn.

A sikeres természetvédelmi munka ezért többnyire a helyi gazdálkodókkal szoros együttműködésben zajlik.

Ezen élőhelyek megőrzése azonban gyakran különleges kihívásokkal jár. Az aprólékos jelleg és a különleges terepformák miatt a gépi munkavégzés gyakran csak korlátozottan lehetséges. Egyes területeket kezdeti intézkedésekkel kell előkészíteni a folyamatos gondozásra, például a különösen benőtt területek kézzel történő kivágásával.

Az önkéntesek bevonása ezért nagy jelentőséggel bír az alkalmazott faj- és élőhelyvédelemben. Saját munkájuk hozzájárulásával fokozott figyelmet fordítanak a védendő élőhelyekre és érzelmileg is jobban kötődnek.

Piros szender (Deilephila porcellus)

Önkéntes munka a lápon

Fás biotópok

Sövények, facsoportok, gyümölcsösök, fejesfák
 Szükséges és ésszerű gondozási teendők:

- sövények gondozása (szakaszos visszametszése)
- lágyszárúak kaszálása
- gyümölcsfák metszése/fejesfák visszanyesése
- élőhelyi struktúrák létrehozása

Száraz, nyílt biotópok

Száraz gyepek, meredek lejtők, töltések
 Szükséges és ésszerű gondozási teendők:

- bozótirtás/kaszálás (beleértve a nyersedék eltávolítását)
- meredek lejtők megtisztítása
- neofiták visszaszorítása
- élőhelyi struktúrák létrehozása

Nedves réti biotópok és lápok

Nedves rétek, mocsarak, szikes rétek, magas cserjés területek. Szükséges és ésszerű gondozási teendők:

- bozótirtás/kaszálás (beleértve a nyersedék eltávolítását)
- neofiták visszaszorítása
- nádvágás (szakaszosan)
- élőhelyi struktúrák létrehozása

Vizes élőhelyek

Tavak, pocsolyák, folyóvizek, szikes tavak
 Szükséges és ésszerű gondozási teendők:

- nádvágás (szakaszosan)
- kavics- és homokpadok szabadon tartása
- meredek partfalak megtisztítása
- vízpartok kaszálása
- élőhelyi struktúrák létrehozása

Biotópkezelés

A különleges élőhelyek kezelése és/vagy helyreállítása:

- terület kaszálása (beleértve a kaszált anyag eltávolítását)
- bozótirtás
- gyümölcsfák metszése/fejesfák visszanyesése
- neofiták visszaszorítása

Új biotópok létrehozása

Új élőhelyek létrehozása és kialakítása a biotóp hálózattal összhangban:

- ültetési tevékenységek (gyümölcsfák, vadcserejék, fűzfák)
- virágos rétek létrehozása
- ágyások beültetése őshonos vadon élő évelőkkel

Fajmegőrzési akciók

Az élőhelyi adottságok javítása:

- holtfa- és kőhalmok, kőfalak létrehozása
- fészkelődobozok madarak, rovarok, denevérek és társaik számára
- ülő- és éneklőhelyek a madarak számára
- kétéltűek számára készített kerítések gondozása

Szemléletformáló tevékenységek

Természetismereti kampányok és rendezvények felnőttekkel és gyerekekkel, pl.:

- szemétszedések
- témnapok pl. a gyümölcsösben
- védett területek ellenőrzése
- Citizen Science (lakosság tudományos) tevékenységei

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) költőfalának gondozása

Teljes elkötelezettség a természet iránt!

Ez a mottója a legtöbb önkéntes akciónak. Egy napot lehet eltölteni a hasonlóan gondolkodó emberekkel, ahol a kemény munkával az élőhelyek újjáélesztéséért és a biodiverzitás előmozdításért lehet fáradozni, azaz jót tenni a természetért. Általában egy ötlettel, egy területtel vagy a változtatás vágyával kezdődik. Az ötlettől a megvalósításig számos szempontot kell figyelembe venni ahhoz, hogy az akció sikeres legyen:

1. Mihez érdemes hozzáfogni?

Gyakran vannak meghatározott területek, például száraz vagy félszáraz gyepek, gyurgyalagok költőfalai vagy nedves rétek, ahol önkéntes gondozási munkákat kell végez-

ni. A helyi lakosok és a természet iránt érdeklődők általában jól ismerik a helyszíneket, és értékes tippeket tudnak adni a korábbi művelésről, az előforduló fajokról és a területek történeti fejlődéséről.

2. Jogok tisztázása!

Ha a gondozandó terület védett területen található, a gondozási intézkedések végrehajtása előtt fel kell venni a kapcsolatot az illetékes természetvédelmi hatósággal. Tisztázni kell, hogy a beavatkozáshoz szükség van-e hatósági engedélyre, és hogy a gondozási munkák milyen időszakban végezhetők el.

A földtulajdonost is tájékoztatni kell a projektről, mielőtt az megvalósulna, és be kell szerezni a hozzájárulását.

3. Természetvédelmi megfontolások

A védett területek általában összetett kezelési tervekkel rendelkeznek, amelyek célja a fajok vagy a nagyon különleges élőhelyek hosszú távú megőrzése.

Ezért minden beavatkozásnál figyelembe kell venni a jelenlévő fajokat és azok igényeit. Például a kéknyelű és galagonyabokrok egy részét meg kell hagyni a lepkék, például a szigorúan védett sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) hernyótáplálékként. A zöld gyíkot (*Lacerta viridis*) újonnan felállított kőkupacokkal lehet támogatni, ezeket lehetőleg napos helyre kell építeni.

A munkák tervezésekor ezért ajánlott tanácsot kérni természetvédelmi szakemberektől, beleértve a helyszíni bejárást is.

5. Felszerelés

A munkák elvégzéséhez elengedhetetlenek a megfelelő eszközök. Ezeket szükséges mennyiségben és minőségben kell biztosítani.

A bozotos száraz gyepek gondozásához nélkülözhetetlen eszközök például a következők: motoros fűrész és motoros fűkasza (elegendő üzemanyaggal¹ és védőfelszereléssel együtt), metszőollók és ágvágók, kézfűrészek, gereblyék és vasvillák, szükség esetén lapátok és kapák.

A résztvevőknek zárt cipőt, vastag munkakesztyűt és megfelelő ruházatot kell magukkal hozniuk.

6. Nyesedék elszállítása

Ahol gondozási intézkedéseket hajtanak végre, ott általában nagyobb mennyiségű nyesedék halmozódik fel. Eltávolításuk gyakran kihívást jelent.

¹ Alkílat benzin használata ajánlott, mivel alacsony az egészségre és a környezetre károsanyag tartalma.

Gondozási munkálatok lábon

Nádvágás kétéltűek élőhelyének gondozása után.

Öreg gyümölcsfák gondozása

- Elszállítás a településen található zöldhulladéklerakó helyre
- Egyes vállalatok olcsón vesznek át felhasználható anyagot, hogy abból faaprítékot állítsanak elő.
- Komposztálás vagy hasznosítás
- Problémás neofiták (pl. ártéri japánkeserűfű) szakszerű eltávolítása

Tipp: A gazdák gyakran segítenek a nyesedék elszállításában.

Tipp: A nyesedékek élőhelyi struktúrák, például holtfa-halmok létrehozására is felhasználhatók, és a helyükön hagyhatók.

7. Együttműködési partnerek megkeresése

Minden tevékenység esetén tájékoztatni kell az érintett önkormányza-

tot, és együttműködési partnerként kell bevonni. Ez egyrészt növeli a lakosság körében az akció elfogadottságát, másrészt az önkormányzatok gyakran segítenek a nyesedék elszállításában, vagy élelmiszert és munkaeszközöket biztosítanak.

A természetvédelmi egyesületek, mint például a Naturschutzbund vagy Verein der Burgenländischen Naturschutzorgane, valamint a helyi gazdálkodók gyakran megnyerhetők az együttműködésre.

Ha az önkéntes akció keretében fészekrakó dobozokat kell építeni vagy száraz kőfalakat emelni, amelyekhez speciális anyagokra van szükség, hasznos lehet a vállalatokkal való együttműködés.

8. Ellátás

Az önkéntes tevékenységet követő közös étkezés a beszélgetés és a tapasztalatcsere szolgálatában áll. Lehetőleg regionális termékekből kell állnia, és nem hiányozhat egyetlen akcióból sem.

A megfelelő számú önkéntes mozgósítása érdekében az önkéntes akciókat is jól kell kommunikálni és meghirdetni.

Hasznos ismerni a lehetséges célcsoportok motivációs tényezőit.

Sokak számára fontos szerepet játszik a közösség és a nyilvánosság szolgálata, valamint a természet iránti közös elkötelezettség és az ott szerzett élmények és tapasztalatok. Sokan az önkéntes akcióban való részvételt a szabadidő hasznos eltöltésének is tekintik, és így felelősséget vállalnak a természeti környezet iránt.

A fizikai munka és a viszonylag rövid idő alatt elért kézzelfogható eredmény sok résztvevőt különösen motivál.

A hirdetéshez különböző analóg és digitális médiák állnak rendelkezésre:

Helyi újságok és hirdetmények, újságok (natúr-, nemzeti park), hírlevelek (natúrparkok, természetvédelmi egyesületek, együttműködési partnerek), valamint weboldalak és közösségi média.

Tipp: Ha a gondozási tevékenységeket az iskolákkal és óvodákkal együtt valósítják meg, már a legkisebbek is megismerkedhetnek a természetvédelmi munkával. Ez a szülők és nagyszülők számára is megkönnyíti az önkéntes munkába való bekapcsolódást.

Elkötelezettség és természeti élmény

Sokszínű táj

Meghívók imázsforója, itt vitékosborral (Orchis militaris)

Ajánlott információk az önkéntes akciókra való meghívókhöz:

- **Szervezet és kapcsolattartás**

A szervező és az érintett együttműködő partnerek adatai, a regisztrációval kapcsolatos információk, elérhetőségek kérdések esetén.

- **Helyszín**

A védett terület neve, címe, egyéb helységnév (térkép a helymegjelölésekkel hasznos lehet)

- **Találkozóhely**

Rendelkezésre kell állnia parkolási lehetőségeknek (behajtási tilalom betartása!), GPS koordináták, ha hasznosak.

- **Dátum, időpont és időtartam**

- **Információk a területről és a célok**

Az intézkedés által elérni kívánt célok megjelölése, pl.: száraz gyepterületek bozótmentesítése, bozótirtás a gyurgyalag költőfalánál, bizonyos fajok támogatása. A meglévő élőhelyekre és védett fajokra vonatkozó információk növelik a motivációt.

- **Szükséges felszerelés**

Munkaeszközök és felszerelések, amelyeket a résztvevőknek magukkal kell hozniuk, utalás a zárt, masszív cipőre és a meleg ruházatra!

- **Ellátás**

Mit biztosítanak, és mikorra tervezik az étkezést (van-e szünet, vagy a tevékenység étkezéssel ér véget)?

- **Logók**

A szervezők, együttműködő partnerek és szponzorok logói. A támogatók logói, ha az akciót támogatásukból társfinanszírozzák.

Előkészítés

Szervezőként az első segítők megérkezése előtt a helyszínre kell érkezni. A hozott munkaeszközöket és élelmiszert ezután már ki lehet pakolni és készenlébe helyezni. Egy utolsó körbejárás a területen sem árt.

Megérkeznek az önkéntesek.

A szervezők üdvözlik az önkénteseket. Ez jó időpont arra, hogy elmagyarázzák az akció hátterét és menetét.

A terület közös megtekintése és a munka felosztása

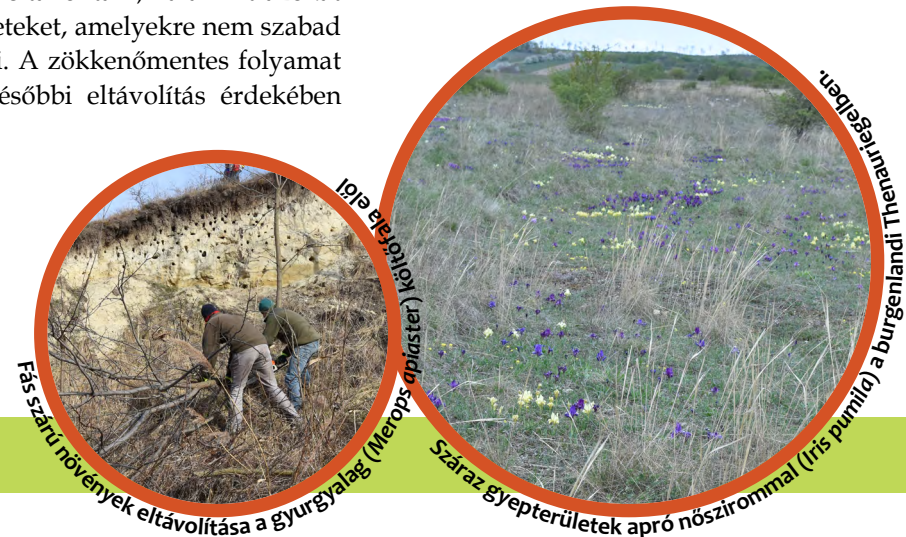
Mielőtt az önkéntesek munkához látnának, közösen megtekintik a területet, hogy átfogó képük legyen róla. Célszerű szalaggal megjelölni azokat a bokrokat és fákat, amelyeket nem szabad eltávolítani, valamint azokat a területeket, amelyekre nem szabad belépni. A zökkenőmentes folyamat és a későbbi eltávolítás érdekében

fontos meghatározni az eltávolításra került növények gyűjtőhelyét.

Végre elkezdhetjük!

A résztvevők előzetes ismereteitől és készségeitől függően kell kiosztani a feladatokat. A sérülésveszély miatt a láncfűrészeket és bozótvágókat csak tapasztalt személyek kezelhetik (védőfelszereléssel).

A **biztonsági eligazításnak** a felkészülés szerves részét kell képeznie, különösen, ha gyermekek is jelen vannak.

Fűszárú növények eltávolítása a gyurgyalag (Merops apiastri) költőfalánál. Száraz gyepterületek apró nőszirommal (Iris pumila) a Burgenlandi Thermenregionban.

Sömörös kosbor (*Neotinea ustulata*)

Az önkéntes akciók nemcsak a védelemre érdemes élőhelyek kezelését szolgálják, hanem a résztvevők faj- és élőhelyvédelmi tudatosságának növelésében is nagy lehetőséget rejtene. Ahhoz, hogy ezt a potenciált ki lehessen használni, a természeti nevelés formáját a célcsoportnak megfelelő módon kell átgondolni és megvalósítani.

Vizuális segédeszközök

A legtöbb gondozási tevékenységre a téli hónapokban kerül sor - ilyenkor a védett botanikai és zoológiai természeti értékek nem láthatók. Képek és egyéb ismertető anyagok segítségével azonban a védett fajok egyértelműen bemutathatók,

és a résztvevőket tájékoztathatják az élőhelyényeiről.

Beszélgetések

A pillanat hevében a kommunikáció gyakran háttérbe szorul a gondozási tevékenységek során. Ezért célszerű a munka során kifejezetten keresni a beszélgetési lehetőségeket a résztvevőkkel, és elmagyarázni nekik az ökológiai összefüggéseket.

Ellenőrzés a gondozás helyszínén

A fás növények a metszés után általában gyorsan újra kihajtanak, ezért a gondozási munkákat gyakran többször kell elvégezni. A későbbiekben a segítőkkel a gondozott területekre tett közös kirándulások nagymértékben növelik a kötődést és emellett tanulsággal is szolgálnak.

Tipp: Az élőhely megőrzéséhez azonban elengedhetetlen a fenntartható kezelési koncepció. A védelemre érdemes területek megőrzése nem függhet teljes mértékben az önkéntes akcióktól.

Iskolai akciók

A Natúrpark Iskola/Naturpark Óvoda cím elnyerésével az intézmények vállalják, hogy küldetésüket a natúrpark négy alappillérehez (védelem, rekreáció, oktatás és területfejlesztés) igazítják. Nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a tanulók kapcsolatba kerüljenek a helyi élőhelyekkel és fajokkal. Az önkéntes tevékenységek ideális kiegészítői annak, hogy a tanultakat a gyakorlatban is megtapasztalják. De nem csak a natúrparki iskolák részesülhetnek ebben a különleges természetélményben; természetesen minden korosztály diákjai bevonásra kerülhetnek a természetvédelemben.

Tipp: A tanulókkal végzett önkéntes tevékenységeket mindig a tanárokkal szoros együttműködésben kell megtervezni és végrehajtani.

Vállalati önkéntesség

Felcserélné a szokásos munkahelyét egy napra, hogy kollégáival együtt részt vegyen a természetvédelemben? A csapatépítésnek ezt a formáját vállalati önkéntességnek is nevezzük.

A csapat szakértők irányításával gondozási és ültetési tevékenységeket, valamint élőhely javító intézkedéseket hajt végre. Eközben sokat tanulhatnak a természet- és fajvédelmi kérdésekről, és ez az akció erősíti a csapatszellemet az alkalmazottak között.

Tipp: Kiemelkedő programpont lehet a regionális termékek kóstolása.

Láthatósági mellény az észrevehetőség érdekében

Osztály kísérelőkkel a száraz égyep gondozása közben

1. Ügyeljen az akciók sokféleségére!

Nem kell újra és újra a száraz legelőt gondozni. Az ötleteknek csak a fantázia szab határt.

2. Fontos a dokumentáció!

Fontos a végrehajtott intézkedések jó dokumentálása (fényképek és leírások). Így követhető a terület fejlődése, és reagálhatunk a nemkívánatos fejleményekre.

3. Biztosítsa a gondozás fenntarthatóságát!

Az önkéntes akciók elősegítik az emberek az élőhely- és fajvédelemmel kapcsolatos érzékenyítését, és fontos kezdeti intézkedéseket jelentenek a biotópok kezelése érdekében. Az értékes területek hosszú távú gondozását azonban biztosítani kell.

4. Ügyeljen a biztonsági előírásokra!

Tegyen óvintézkedéseket (elsősegélynyújtás), kössön felelősség- és balesetbiztosítást az önkéntesek számára (információk: www.burgenland.at)

5. Kössön együttműködéseket!

Az önkormányzatokkal és/vagy iskolákkal, helyi gazdálkodókkal stb. való együttműködés növeli az akció elfogadottságát és hatósugarát.

6. Vonjon be diákokat!

A legkisebbek jól érzik magukat a szabadban és általában nagyon lelkesek (a tanulást beleértve).

7. Tájékozódjon!

A végrehajtás előtt a előzetes ismereteket kell szerezni a területről és az ott fellelhető fajokról.

8. Kérjen szakértői tanácsot!

Az intézkedések végrehajtásának mérlegelésekor természetvédelmi szakértőkkel kell konzultálni.

9. Médiamegjelenés

Sajtócikkek formájában, például a közösségi újságokban, a regionális médiában és a közösségi médiában.

10. Érezze jól magát!

Az önkéntes munka után biztosított harapnivaló jutalom az erőfeszítésért, és elősegíti a résztvevők közötti eszmecsereét.

TAVASZ

NYÁR

ŐSZ

TÉL

- kételtűek számára készített kerítések karbantartása
- ültetés (fás szárú növények, évelők, palánták)
- megfigyelés

- legelő/töltés kaszálása
- gondozott területek ellenőrzése
- gyümölcsfák nyári metszése
- neofiták visszaszorítása
- megfigyelés

- késői rétkaszálás
- szemétszedési akciók
- fészekládák, fészkelődobozok karbantartása
- fás szárú növények irtása
- ültetés (fás szárú növények, évelők, palánták)
- száraz kőfalak karbantartása
- betakarítás
- megfigyelés

- fás szárú növények irtása
- gyümölcsfák téli metszése
- fák visszanyesése
- megfigyelés

Kiadó:
Regionalmanagement
Burgenland GmbH
7431 Bad Tatzmannsdorf
Szerkesztő: Kathrin Hausmann, MSc
Magyar fordítás: Németh Réka

Jormannsdorf, 2021. december

IMPRESSZUM

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 12.5 million, and the number of people in the public sector who are employed in health care has increased from 2.5 million to 3.5 million (Department of Health 2000).

There are a number of reasons for the increase in the number of people employed in the public sector. One of the main reasons is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care has increased from 2.5 million to 3.5 million (Department of Health 2000).

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in education. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in education has increased from 1.5 million to 2.5 million (Department of Health 2000).

A third reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in social care. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in social care has increased from 0.5 million to 1.5 million (Department of Health 2000).

There are a number of reasons for the increase in the number of people employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care. One of the main reasons is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care has increased from 2.5 million to 3.5 million, 1.5 million to 2.5 million, and 0.5 million to 1.5 million (Department of Health 2000).

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care has increased from 2.5 million to 3.5 million, 1.5 million to 2.5 million, and 0.5 million to 1.5 million (Department of Health 2000).

A third reason for the increase in the number of people employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care has increased from 2.5 million to 3.5 million, 1.5 million to 2.5 million, and 0.5 million to 1.5 million (Department of Health 2000).

There are a number of reasons for the increase in the number of people employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care. One of the main reasons is the increase in the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care. This is due to the fact that the number of people who are employed in the public sector who are employed in health care, education, and social care has increased from 2.5 million to 3.5 million, 1.5 million to 2.5 million, and 0.5 million to 1.5 million (Department of Health 2000).